

Τι είναι ο πατριωτισμός σήμερα;

Η 25η Μαρτίου είχε πάντοτε έναν ιδιαίτερο συμβολισμό για μας τους Έλληνες. Είναι η ημερομηνία που αντιπροσωπεύει την απαρχή της συγκρότησης του νεοελληνικού έθνους (η επέτειος της εθνικής παλιγγενεσίας όπως λέγαμε παλαιότερα). Αλλά είναι ταυτόχρονα και ένα ιστορικό γεγονός που προσφέρεται σε πολλές ιδεολογικές και πολιτικές αναγνώσεις, ανάλογα με τη συγκυρία, που όλες όμως περιστρέφονται γύρω από την έννοια της πατρίδας και του πατριωτισμού.

Η περίοδος που διανύουμε είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα. Η υπαγωγή στο μνημόνιο δικαιολογείται από τους μεν ως μοναδική επιλογή για τη σωτηρία της χώρας και άρα ως αυτονόητη πατριωτική επιλογή. Αντίθετα, για τους δε αποτελεί «προδοσία» και ευθέως αντιπατριωτική ενέργεια. Σκοπός του σημερινού αφιερώματος δεν είναι να εμπλακεί σ' αυτή τη διαμάχη, αλλά να φωτίσει κάποιες πτυχές του πατριωτισμού που ξεφεύγουν από τα κλισέ των παρελάσεων και των σχολικών εορτών.

Ο νέος πατριωτισμός, στις ετερόκλητες εκδοχές του, είναι ουσιαστικά ενοχικός και εμπεριέχει ένα ιδεολογικό μήνυμα επιστροφής στην αρετή της εθνοκεντρικής ιδιοσυστάσιας και της εσωστρέφειας. Και με αυτή την έννοια δεν είναι διόλου λιγότερο επικίνδυνος από τις παλαιότερες και πιο αναγνωρίσιμες μορφές του πολιτικού πατριωτισμού.

Από τον εθνοκεντρισμό στον κοσμοπολιτισμό

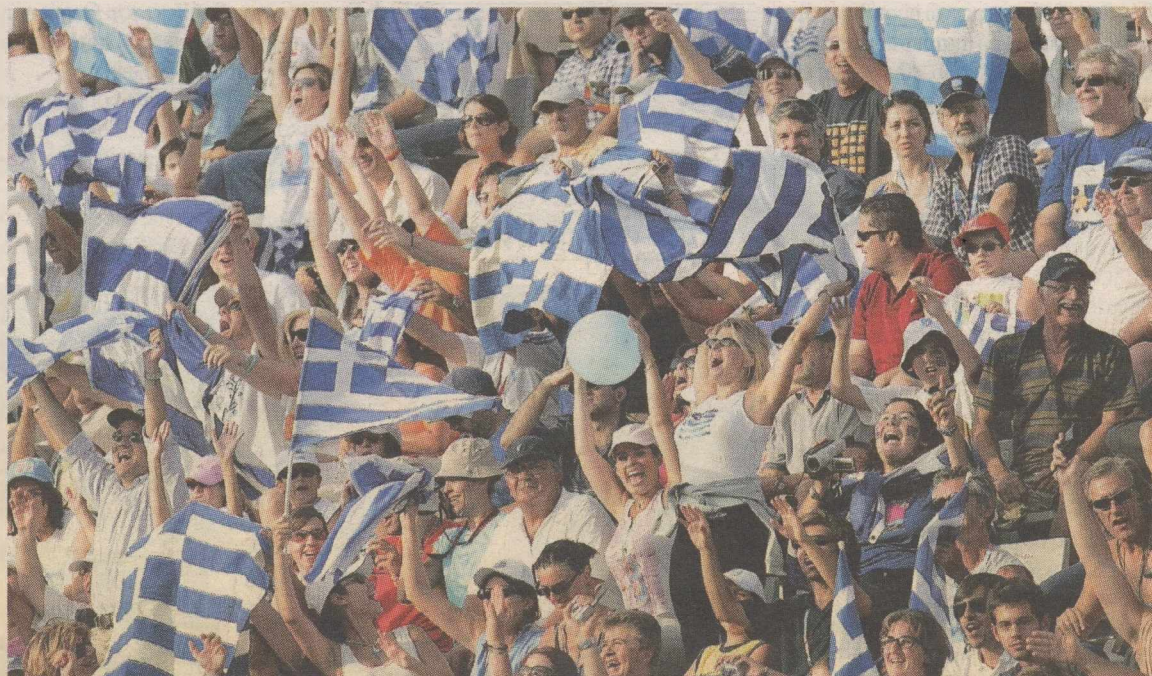
ΤΗΣ
ΙΩΑΝΝΑΣ ΛΑΛΙΩΤΟΥ

Σε περιόδους κρίσης η έννοια της πατρίδας επανέρχεται δυναμικά στον δημόσιο λόγο και αποκτά ιδιαίτερη ιδεολογική βαρύτητα. Η ανάδυση του πατριωτισμού της κρίσης συχνά παίρνει τη μορφή της πατριδοκαπηλείας, που περιλαμβάνει την επίκληση της έννοιας της πατρίδας με στόχο τη νομιμοποίηση συγκεκριμένων πολιτικών εγχειρημάτων και στάσεων. Σε περιόδους κρίσης η πατρίδα καθίσταται πεδίο αντιπαράθεσης και αναμέτρησης διαφορετικών πολιτικών ιδεολογιών και χώρων που επιχειρούν – συνήθως ανταγωνιστικά – να ορίσουν το περιεχόμενο και τις συνδηλώσεις του όρου.

Η πιο εμφανής εκδήλωση της άνθησης του πατριωτισμού της κρίσης στην Ελλάδα σήμερα είναι η ανάδειξη ποικίλων εθνοπατριωτικών πολιτικών κινήσεων. Αυτές οι κινήσεις παρουσιάζονται σε όλο το φάσμα του πολιτικού ορίζοντα αλλά αναπτύσσονται ιδιαίτερα δυναμικά στο εσωτερικό του ευρύτερου συντηρητικού χώρου. Η πατρίδα, την οποία επικαλείται όλο και συχνότερα σήμερα ο πολιτικός πατριωτισμός, λειτουργεί σαν ένα κενό σημαίνον που διαρκώς επαναημισιολογείται ανάλογα με τις χρήσεις του και σύμφωνα κάθε φορά με τις πολιτικές επιταγές.

Ο νέος πατριωτισμός όμως δεν εκδηλώνεται μόνο στο επίπεδο της επίσημης πολιτικής αλλά συγκροτείται και σε πολλά και ετερόκλητα πεδία της καθημερινής ζωής. Η εμπέδωση νέων μορφών εθνοκεντρικής ελληνικότητας στο επίπεδο της καθημερινής ζωής και της κουλτούρας είχε βέβαια ξεκινήσει αρκετά πριν από την περίοδο της κρίσης. Από την ανάδειξη της θρησκευτικότητας και της ορθοδοξίας σε lifestyle επιλογή σε προηγούμενες δεκαετίες ως τη μόδα της «επιστροφής» στην παραδοσιακή ελληνική διατροφή και κουζίνα, από την άνθηση του ιστορικού μυθιστορήματος ως τη δημο-

ΑΡΚΕΤΑ ΠΡΙΝ από την περίοδο της κρίσης, ένα νέο πατριωτικό θυμικό μορφοποιήθηκε στο επίπεδο του κοινού νου και συνεπήρε την καθημερινότητα μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού

φιλία τηλεοπτικών εκπομπών με θέμα την εθνική ιστορία, από το ρεκόρ συμμετοχικότητας του κοινού σε εκπομπές όπως οι «Μεγάλοι Έλληνες» ως την εισπρακτική επιτυχία κινηματογραφικών ταινιών που θεματοποίησαν ξανά την τοπικότητα και τη ζωή στην ελληνική επαρχία, από την ιερή συγκίνηση που προκάλεσε η σειρά «Το Νησί» στη συλλογική αυτοειρωνεία της ταινίας «I Love Karditsa» το συναίσθημα ενός νέου πατριωτισμού καλλιεργήθηκε έκκεντρα, πολυμορφικά και συστηματικά. Ένα νέο πατριωτικό θυμικό μορφοποιήθηκε στο επίπεδο του κοινού νου και συνεπήρε την καθημερινότητα μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού.

Οι συνθήκες της κρίσης επέτειναν αυτή την τάση επιστροφής στην τοπικότητα και πολλαπλασίασαν τις πρακτικές μέσω των οποίων αυτή η τάση εκδηλώνεται. Καθώς η οικονομία και ο κοινωνικός ιστός αποσυντίθενται με γοργούς ρυθμούς, η επιστροφή στην ελληνική φύση –τους καρπούς, τα προϊόντα και τα ενεργειακά αποθέματά της – προβάλλεται συχνά ως κύρια στρατηγική επιβίωσης. Η επανεμφάνιση του μποσιτανιού σχεδόν σε κάθε σπίτι της

ελληνικής επαρχίας και η ανάπτυξη της αστικής καλλιέργειας εδωδιμων προϊόντων στα προάστια των ελληνικών πόλεων προβάλλονται όλο και περισσότερο ως το νέο lifestyle της εποχής της κρίσης. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται οι ποικίλες κινήσεις προώθησης της κατανάλωσης ελληνικών προϊόντων, τα κινήματα της οργάνωσης της ανταλλακτικής

Ο νέος πατριωτισμός είναι ουσιαστικά ενοχικός και εμπεριέχει ένα ιδεολογικό μήνυμα επιστροφής στην εσωστρέφεια

οικονομίας και ενδεχομένως και τα πρόσφατα «κινήματα της πατάτας» που επιζητούν να εξασφαλίσουν την αποκατάσταση της άμεσης πρόσβασης του καταναλωτή στους φυσικούς πόρους και τα προϊόντα της ελληνικής γης μέσω της παράκαμψης των καθιερωμένων καπιταλιστικών εμπορικών πρακτικών. Σε μια περίοδο που ινδάλματα της ποικουλότητας και ιέριες του styling

εμφανίζονται φορώντας με περηφάνια μπλουζάκια με τον λογότυπο HELLAS τυπωμένο με κεφαλαία χρυσά γράμματα και πλαισιωμένο με αρχαιοελληνικό διάκοσμο, παραπέμποντας σε κλασικά τουριστικά σουβενίρ προηγούμενων δεκαετιών, η πατριωτική ουτοπία του μέλλοντός μας είναι εδώ και, για να παραφράσω την έκφραση αμερικανού σχολιαστή, «δεν είναι τίποτε άλλο παρά το παρελθόν σε όνειρο».

Ο νέος αυτός πατριωτισμός της τοπικότητας παρουσιάζεται ως ένα πρόταγμα επιστροφής στα στοιχειώδη, τη μικρή κλίμακα, την τοπική δράση, τα τοπικά κινήματα, τη γη, τη φύση ως καταφύγιο από τη λαίλαπα της έξωθεν επιβεβλημένης εξαθλίωσης. Πρόκειται για μια καταφυγή που εμπεριέχει όμως και ένα είδος μεταμέλειας: μια έμπρακτη δήλωση μετανόιας για την πρότερη παράδοσή μας στις ηδονές του καπιταλισμού, σαν η σύγχρονη παγκόσμια οικονομική κρίση να οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι κακοί Έλληνες «καλοπέρναγαν» καταναλώνοντας χωρίς να παράγουν και εισάγοντας χωρίς να εξάγουν. Υπόρρητα ο νέος «γήινος» πατριωτισμός της τοπικότητας αναπαρά-

γει το επιχείρημα ότι τιμωρούμαστε τώρα για την εξωστρέφειά μας και οφείλουμε να υποφέρουμε για κάθε εισαγόμενο φανελάκι που φορέσαμε και για κάθε εξωτικό φρούτο που γευτήκαμε. Ο νέος πατριωτισμός, στις ετερόκλητες εκδοχές του, είναι ουσιαστικά ενοχικός και εμπεριέχει ένα ιδεολογικό μήνυμα επιστροφής στην αρετή της εθνοκεντρικής ιδιοσυστάσιας και της εσωστρέφειας. Και με αυτή την έννοια δεν είναι διόλου λιγότερο επικίνδυνος από τις παλαιότερες και πιο αναγνωρίσιμες μορφές του πολιτικού πατριωτισμού.

Η κρίση επιφέρει ρήξεις των κοινωνικών δεσμών, του κοινωνικού ιστού, δημιουργώντας έτσι τις συνθήκες και τις ανάγκες μιας υπερανάπληρωσης. Καμωνόμαστε ότι επιστρέφουμε στον κοινοτισμό ακριβώς τη στιγμή που κάθε έννοια του κοινού καταβαθαρώνεται και κάθε έννοια του δημοσίου κατασυσκοφαντείται. Αν πραγματικά μας χρειάζεται ένας νέος πατριωτισμός, αυτός δεν μπορεί παρά να προέλθει από μια ανοιχτή και απροϋπόθετη διαβούλευση για το περιεχόμενο της έννοιας του κοινού σήμερα. Αν μας χρειάζονται νέες φαντασιακές κοινότητες για να αντεπεξέλθουμε στις συνθήκες της κρίσης, είναι απαραίτητο να αναμετρηθούμε πολιτικά για τον οραματισμό και τη συγκρότησή τους. Ένας νέος πατριωτισμός μπορεί να είναι προοδευτικός αν τηρηθούν μερικές βασικές προϋποθέσεις. Αν αποφύγει τις εθνο-φυλετικές συνεπαγωγές της τοπικότητας και αν παραμένει βαθιά εξωστρεφής και κοσμοπολιτικός. Οι κοινότητες στις οποίες όλοι πολεμούμε να βρούμε καταφύγιο στις συνθήκες έκτακτης ανάγκης και καταστροφής που ζούμε απαιτούν συμμαχίες και αλληλεγγυότητες πέρα από τους περιορισμούς της γεωγραφίας και της εθνοκεντρικής εσωστρέφειας. Ένας νέος προοδευτικός πατριωτισμός δεν μπορεί παρά να παραμείνει εξωστρεφής και κοσμοπολιτικός.

Η κυρία Ιωάννα Λαλιώτου είναι επίκουρη καθηγήτρια Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Υπηρεσία
«Οικονομικό
Check Up»

Συζητάς με όλους τι θα κάνεις τα χρήματά σου;
Συζητήσέ το εκεί που πρέπει: στην Τράπεζα Πειραιώς.

Γιατί εμείς, στην Τράπεζα Πειραιώς, δημιουργήσαμε την Υπηρεσία «Οικονομικό Check Up», που λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και τους στόχους σου, και απαντάει με λύσεις ειδικά για σένα. Έλα να βρούμε μαζί την καλύτερη λύση για τα χρήματά σου.

Γιατί έτσι πρέπει να σκέφτεται μια Τράπεζα!

18218 www.piraeusbank.gr

ΤΡΑΠΕΖΑ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Αυτό που χρειαζόμαστε είναι φιλοπατρία

 ΤΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗ
Κ. ΨΥΧΟΓΙΟΥ

Η Ελλάδα έχει ανάγκη σήμερα από τον πατριωτισμό των πολιτών της ή από τη φιλοπατρία τους; Θα πρέπει να κάνουμε σαφή διάκριση ανάμεσα στις δύο έννοιες γιατί με τη «φιλοπατρία» έχει συμβεί στη χώρα μας ό,τι και με τον όρο «Αριστερά»: όπως οι κομμουνιστές έχουν οικειοποιηθεί τον όρο και δεν αναγνωρίζουν ως αριστερούς παρά τους εαυτούς τους, το ίδιο και οι πατριώτες αναγνωρίζουν ως φιλοπατρίδες μόνο τους δικούς τους. Όμως η φιλοπατρία είναι αρχέγονη και ενσπικτώδης κατάσταση – από την εποχή που οι αγέλες των ανθρώπων όριζαν την επικράτειά τους –, θετικό συναίσθημα σε σχέση με τον χώρο, την ιστορία, τους ανθρώπους, την πατρίδα δηλαδή, ενώ ο πατριωτισμός είναι πολιτική έννοια που εμφανίστηκε με τη Γαλλική Επανάσταση. Ο όρος είναι άλλωστε ανιδανίο από τη γαλλική γλώσσα και μου φαίνεται πως πρωτοχρησιμοποιήθηκε από τον Ρήγα Φεραίο. Πατριωτισμός ήταν η ιδεολογία των πολιτών, αυτών που συναποτελούσαν το έθνος – πολιτική έννοια και αυτή, αφού δήλωνε το μέτωπο εναντίον των ευγενών και του κλήρου. Και για τον Ρήγα, το «πολιτικό έθνος» συναποτελούσαν μουσουλμάνοι και χριστιανοί, Έλληνες ή Ρουμάνοι ή Βούλγαροι που είχαν κοινό εχθρό την οθωμανική δεσποτεία. Αλλά άλλη

ήταν η πορεία της Ιστορίας.

Ο πατριωτισμός είχε κατά τον 19ο αιώνα κοσμοϊστορικές συνέπειες: κατέλυσε τις αυτοκρατορίες, οργάνωσε στην Ευρώπη και την Αμερική τα έθνη-κράτη. Μετά την επανάσταση των μπολσεβίκων, ο πατριωτισμός θα συνδεθεί με τα κομμουνιστικά κινήματα και στη διάρκεια του 20ού αιώνα, με την κατάρρευση και των αποικιοκρατικών αυτοκρατοριών, θα οικοδομηθούν σε παγκόσμια κλίμακα έθνη-κράτη. Η Ιστορία των δύο τελευταίων αιώνων είναι Ιστορία σύγκρουσης πατριωτισμών – δηλαδή εθνικισμών, γιατί ενώ υποτίθεται ότι τα όρια είναι σαφή (πατριωτισμός είναι να αγαπάς τη χώρα σου, εθνικισμός είναι να μισείς τις άλλες χώρες) στην πολιτική πρακτική δεν ήταν πάντα ορατές οι διαφορές ανάμεσα σε εθνικιστές και πατριώτες, ιδιαίτερα στους επιθετικούς, απελευθερωτικούς πολέμους, όπως αυτοί του 1912-13.

Δεν είμαι καθόλου σίγουρος ότι συνιστούν φιλοπατρία οι επιθετικοί-πατριωτικοί πόλεμοι, προφανώς όμως είναι φιλοπατρία ο αμυντικός πατριωτισμός, το «αμύνεσθαι περί πάτρης» απέναντι σε επιθέσεις ή η αντίσταση σε δυνάμεις κατοχής. Αλλά την ιστορία της χώρας μας, όπως και των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών, τη διαμόρφωσε ο επιθετικός πατριωτισμός, ο αλυτρωτισμός. Ως τη Μικρασιατική Καταστροφή ονομαζόταν «Μεγάλη Ιδέα», ως την Κυπριακή Καταστροφή ονομαζόταν «Ενωση», έκτοτε δεν τολμά να πει το όνομά του και κρύβεται πίσω από την «απειλή» που αποτελούν για τη χώρα διάφοροι γείτονες. Δεν μπορούμε να κά-

νουμε κάτι για να αλλάξουμε το γεγονός ότι οι πρόγονοί μας του 19ου και του 20ού αιώνα ήσαν εθνικιστές πατριώτες, όπως δεν μπορούμε να αλλάξουμε το γεγονός ότι ήσαν αναλφάβητοι, δεν είχαν δώσει δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες, είχαν την καθαρεύουσα ως επίσημη γλώσσα του κράτους και της εκπαίδευσης, έκαναν μπάνιο μόνο Χριστούγεννα και Πάσχα αλλά εκκλησιάζονταν πολύ συχνότερα από εμάς. Λίγο ως πολύ, αυτά συνέβαιναν σε όλες τις χώρες του κόσμου, εκείνες

Η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει η Ελλάδα προέρχεται από εσωτερικούς εχθρούς: τη θεσμική καθυστέρηση και την πολιτική βία

τις εποχές. Δεν έχουμε όμως και υποχρέωση να κάνουμε τα ίδια με αυτούς σε ό,τι αφορά τον πατριωτισμό, όπως δεν επιτρέπεται οι άνδρες να στερήσουμε το δικαίωμα ψήφου από τις γυναίκες, επειδή έτσι συνέβαινε ως το 1950.

Υπάρχουν όμως οι παραδοσιοκράτες συντηρητικοί που μας προτείνουν να υιοθετήσουμε όλο το σετάκι αυτών των παλαιών ιδεολογιών και νοοτροπιών – πρωτίστως τον επιθετικό πατριωτισμό αλλά ακόμα και τον εκκλησιασμό και την καθαρεύουσα, αν θυμηθούμε τις συνεχείς αναφορές του Αντώνη Σαμαρά στη «βοήθεια του Θεού» και την ανάγκη επιστροφής Παπαδιαμάντη - Βιζυηνού στα σχολεία.

Υπάρχουν όμως και οι οπαδοί του αμυντικού πατριωτισμού, αυτοί που θεωρούν ότι η χώρα είναι μόνιμως υπό κατοχή, επειδή υπάρχουν βάσεις του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ, όπως υποστηρίζει το ΚΚΕ, ή ότι υποδουλώθηκε πρόσφατα

λόγω του μνημονίου, όπως υποστηρίζουν διάφορες ανασούμπαλες δυνάμεις, ανάμεσά τους και ο ΣΥΡΙΖΑ. Μας παροτρύνουν να αντισταθούμε στους «κατακτητές», όπως την εποχή του ΕΑΜ – αλλά αφού βρίσκονται εντός συνόρων, στην πραγματικότητα έχουμε παρότρυνση για εμφύλια σύγκρουση και όχι για αντίσταση σε ξένους.

Ο πατριωτισμός, επιθετικός ή αμυντικός, μας οδηγεί σε άσχημες εποχές. Στη Δυτική Ευρώπη έσβησε με τις μεγάλες σφαγές του Α' και του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εκτοτε βρισκόμαστε σε διαδικασίες υπέρβασης των εθνικών κρατών, δύσκολες και με πιεστικότητα, όπως γνωρίζουμε. Αλλά άλλη λύση από το να υποκαταστήσουμε τον πατριωτισμό με τη φιλοπατρία δεν υπάρχει. Η Ελλάδα, δεν βρίσκεται υπό κατοχή και η μεγαλύτερη απειλή που αντιμετωπίζει προέρχεται από εσωτερικούς εχθρούς: θεσμική καθυστέρηση, πολιτική βία, ευμελισμένο πολιτικό σύστημα, ανεπαρκές εκπαιδευτικό σύστημα, διαφθορά, οικογενειοκρατία, τοπικισμός, εγωιστικές ελίτ, διαλυμένο κράτος. Φιλοπατρία είναι να ανατρέψουμε όλα αυτά, να επιτρέψουμε να ανθήσουν οι ικανότητες των νεότερων γενεών, να αναγνωρίσουμε ότι οι διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης απαιτούν οικουμενικότητα και όχι πατριωτισμό.

Η φιλοπατρία είναι δυσκολότερη από τον πατριωτισμό, όπως και το «φιλόπατρις» κλίνεται πιο δύσκολα από το «πατριώτης». Αλλά αυτό χρειαζόμαστε σήμερα.

Psychoyos@tovima.gr

Τιμιότητα, δημιουργία και υπερηφάνεια

 ΤΟΥ
ΓΙΩΡΓΗ
ΓΙΑΤΡΟΜΑΝΩΛΑΚΗ

Ο πατριωτισμός έχει πολλά πρόσωπα. Και πολλά ποδιά. Ο Εκτορας ήταν πατριώτης. Διακήρυξε αμύνεσθαι περί πάτρης. Σκοτώθηκε αλλά μερικοί τον κατηγορούν για εθνικιστή. Κάποιοι από τους μαραθωνομάχους κατηγορήθηκαν ως προδότες. Οι επαναστάτες του Εικοσιένα (για να μην ξεχνιόμαστε) παλιότερα ήταν καθαροί πατριώτες. Τώρα τελευταία όλο και κάτι ψιθυρίζεται και γι' αυτούς. Ο Βενιζέλος (εννοώ, ο Ελευθέριος Βενιζέλος) ήταν και πατριώτης και προδότης! Οι φαντάροι του Σαραντά; Πατριώτες, αλλά μερικοί αποδείχθηκαν λιγότερο πατριώτες από άλλους. Η Εθνική Αντίσταση ήταν κίνημα πατριωτικό, αλλά κάποια στιγμή απέκτησε δύο πρόσωπα. Το «καλό» και το «κακό». Ο ηλίθιος «πατριωτισμός» των χουντικών κατέληξε σε εθνική τραγωδία. Το πατριωτικό ΠαΣοΚ μάς οδήγησε εκεί που είμαστε τώρα. Η πατριωτική Αριστερά έχει μπερδέψει σταλινισμό και μεσοισμισμό. Οι πατριώτες βουλευτές έχουν μπερδέψει τα εδράνα. Άλλοτε κάθονταν

«δεξιά» και μιλούν «αριστερά». Άλλοτε κάνουν το ανάποδο. Οι «αγανακτισμένοι» πολίτες δείχνουν τον «πατριωτισμό» τους με γισούρπα, ύβρεις και προπηλακισμούς.

Ομολογώ πως τα παραπάνω είναι μάλλον απλοϊκά. Δείχνουν, ωστόσο, όπως πιστεύω, μια κατάσταση που μας χαρακτηρίζει σε μεγάλο βαθμό: η Δημόσια Υπόθεση συλλαμβάνεται και προβάλλεται ως ιδιωτική. Όλα ερμηνεύονται με βάση το παντοδύναμο δόγμα: το πιστεύω μου είναι ανώτερο από το πιστεύω του άλλου. Εν προκειμένω, ο πατριωτισμός, όπως τον εννοώ εγώ, είναι ο αληθινός. Ο άλλος είναι κάλπικος.

Αυτή η γενικότερη ασάφεια για τη φύση του πατριωτισμού είναι μεγαλύτερη στις μέρες μας. Για έναν πολύ απλό λόγο: αγνοούμε, σε μεγάλο βαθμό, πού είναι το σωστό και πού το λάθος. Δεν γνωρίζουμε ακόμη την αλήθεια. Ποιος έχει δίκιο, ο κ. Παπαδήμος ή η κυρία Λούκα Κατσέλη; Πότε έκαναν το σωστό κάποιοι πολιτικοί, όταν ψήφισαν το 1ο Μνημόνιο ή όταν οι ίδιοι κατεψήφισαν το 2ο; Πάνουν τόπο οι θυσείς μας ή όχι; Να μένουμε ή να φύγουμε από το ευρώ; Εδώ ο καλός πατριώτης έχει δυσκολίες. Και με το δικό του. Γι' αυτό και τα αλλοπρόσβαλα αποτελέσματα των δημοσκοπήσε-

Εκεί όπου η Πολιτεία και τα κόμματα μένουν στα συνθήματα, ο καλός πατριώτης/πολίτης κάνει αυτό που θεωρεί σωστό και δημιουργικό

ων. Γι' αυτό και η αβεβαιότητα. Αλλά η αβεβαιότητα γεννά τον φόβο και ο φόβος είναι ο χειρότερος σύμβουλος σε μια δημοκρατία. Γι' αυτό και τα φασιστοειδή κινήματα. Και το αμερικανικό «όνειρο» της οπλοκατοχής, της οπλοχρησίας και της αυτοδικίας, που διάφοροι ευαγγελίζονται. Συνεχώς ακούμε για τα επωαζόμενα αβγά του φιδιού. Για την έξαρση της βίας και της εγκληματικότητας. Βλέπουμε τα θλιβερά έκτροπα στα γήπεδα. Πώς να αντιδράσει ο καλός πατριώτης μέσα σε αυτή τη θολούρα;

Ο καλός πατριώτης σήμερα πρέπει, πρώτα και κύρια, να έχει ανοικτό το μυαλό του. Ο καλός πατριώτης του 2012 είναι εφευρετικός, ψύχραιμος και αποφασισμένος να επιβιώσει. Ο καλός πατριώτης την εποχή του Μνημονίου εξακολουθεί και εργάζεται. Πληρώνει και τους (άδικους) φόρους. Δεν κλέβει το Δημόσιο. Δεν κάνει και δεν

δέχεται ρουσφέτια. Ο καλός πατριώτης/καθηγητής του Γυμνασίου δεν λουφάρει, επειδή, όντως, δεν πληρώνεται όπως του αξίζει: διδάσκει. Ο καλός πατριώτης καθηγητής του Πανεπιστημίου είναι αφοσιωμένος στο έργο του. Πέρα από νόμους και διατάξεις. Γενικά: εκεί όπου η Πολιτεία και τα κόμματα μένουν στα συνθήματα, ο καλός πατριώτης/πολίτης κάνει αυτό που θεωρεί σωστό και δημιουργικό.

Το ακροτελείο άρθρο του Συντάγματος (παλαιότερα ήταν το 114) ορίζει πως «η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων, που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία». Μάλιστα. Και πώς, παρακαλώ, δείξαμε αυτόν τον πατριωτισμό τόσα χρόνια; Με φοροδιαφυγές και φοροαπάτες; Με ρουσφέτια, λαδώματα, χαριστικούς διορισμούς; Με συνδικαλιστικούς μπουναμάδες; Με συντάξεις σε πεθαμένους και με επιδόματα σε ανοιχτομάτες τυφλούς;

Μήπως λοιπόν πρέπει σε αυτό το τελευταίο άρθρο να ορισθούν και κάποιες άλλες, λιγότερο ρητορικές και ηρωικές, πατριωτικές υποχρεώσεις; Όπως, λ.χ., οι Έλληνες να δείχνουν τον πατριωτισμό τους και πληρώνοντας φόρους. Σεβόμενοι και τη δημό-

Φιλοπατρία είναι να επιτρέψουμε να ανθήσουν οι ικανότητες των νεότερων γενεών, να αναγνωρίσουμε ότι οι διαδικασίες ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης απαιτούν οικουμενικότητα και όχι πατριωτισμό

σιο χρήμα κ.λπ. Να προστεθεί επίσης πως η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται και στον πατριωτισμό της ίδιας της Πολιτείας. Υποχρεούται να μεριμνά για τους πολίτες και όχι να τους εξαπατά. Να γραφεί, τέλος, πως η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται και στον πατριωτισμό των κομμάτων. Ένα κόμμα δεν είναι πατριωτικό επειδή απλώς το διακηρύχνει. Δείχνει με τις πράξεις και τη στάση του πως προτεραιότητά του είναι ο πολίτης και όχι το κομματικό συμφέρον. Με δυο λόγια: μήπως πρέπει να ξανασκεφθούμε, ειδικά μέσα στις σημερινές δύσκολες συνθήκες, διάφορες μορφές πατριωτισμού που ως τώρα μας διέφευγαν; Η τιμιότητα είναι μια μορφή υψηλού πατριωτισμού. Η τήρηση των υποχρεώσεών μας. Η έλλογη πλην ανυποχώρητη υπεράσπιση των δικαιωμάτων μας. Ο χαμηλός τόνος της φωνής μας. Ο πατριώτης δεν έχει ανάγκη από ρητορείες και υστερίες. Σκέφτεται και εργάζεται ψύχραιμα, δημιουργικά και υπερήφανα. Εκφραση πατριωτισμού είναι και η δημιουργία. Πιστεύω, όμως, πως η υπερηφάνεια είναι, ίσως, η ανώτατη μορφή πατριωτισμού. Η μιζέρια είναι πράξη αντιπατριωτική.

Ο κ. Γιώργης Γιατρομανωλάκης είναι καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας και συγγραφέας.